

Nr 12.*Utlåtande i anledning av väckt motion angående viss ändring av
4 § 1 mom. lagen om folkpensionering.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 74, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *von Friesen* — under hänvisning till ett fall, då den omständigheten att en gift kvinna, som ännu ej uppnått 67 års ålder, tillerkänts invalidpension med 200 kronor medfört, att hennes makes allmänna ålderspension, som tidigare utgått med 1 000 kronor, sänkts till 800 kronor, samt då följaktligen det förhållandet att hustrun tillerkänts invalidpension ej medfört ökning av summan utav de till båda makarna utgående folkpensionsbeloppen — hemställt, »att riksdagen i skriftelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till sådan ändring av 4 § 1 mom. folkpensioneringslagen att make som är invalid ehuru han icke uppnått pensionsåldern skall tillerkännas pension som tillsammans med den pensionerade makens pension uppgår till högre belopp än om vederbörande varit arbetsför».

Beträffande de närmare skäl, som anförts till stöd för denna hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från pensionsstyrelsen.

Vid 1946 års riksdag antogs efter förslag av Kungl. Maj:t en ny lag om folkpensionering. Denna lag, *lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering*, trädde i kraft den 1 januari 1948. Följande bestämmelser i lagen äro i förevarande ärende av intresse.

Enligt lagen tillkommer rätt till folkpension i form av ålderspension den som fyllt 67 år (3 § 1 mom.). För tid före fyllda 67 år utgår folkpension i form av invalidpension till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses varaktig (3 § 2 mom. första stycket).

Allmän ålderspension utgår till envar, som är berättigad till ålderspension, och utgör för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor (4 § 1 mom.). Till den, som är berättigad till invalidpension, utgår grundpension med 200 kronor om året samt därjämte tilläggspeusion med

600 kronor om året till gift pensionsberättigad och med 800 kronor om året till ogift pensionsberättigad (4 § 2 mom.). Å vissa orter förhöjes folkpension med bostadstillägg (5 §). Tilläggs pension utgår emellertid icke till alla invalidpensionsberättigade. Ej heller bostadstillägg utgår till alla de folkpensionsberättigade, som med hänsyn till bostadsorten skulle vara berättigade därtill. Tilläggs pension och bostadstillägg skola nämligen minskas med fem tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga, för gift pensionsberättigad 300 kronor och för annan pensionsberättigad 400 kronor (7 §). Med årsinkomst avses all den inkomst, för år räknat, som någon skäligen kan antagas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Såsom inkomst räknas dock icke bl. a. folkpensionsförmån, dock med visst undantag. I fråga om äkta makar skall årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst (14 §).

Kungl. Maj:ts förslag till lagen om folkpensionering, som förelades riksdagen genom proposition nr 220, byggde på ett av socialvårdskommittén i november 1945 avgivet betänkande med förslag till lag om folkpensionering (SOU 1945: 46). I propositionen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Möller*, beträffande spörsmålet huruvida folkpension borde utgå med olika belopp för ensamstående och gifta bland annat följande:

Vår nuvarande folkpensionering kan sägas vara individuellt ordnad såtillvida, att pensionsförmånernas storlek i huvudsak är oberoende av om den pensionsberättigade är gift eller icke. Två äkta makar, vilka båda äro pensionsberättigade, erhålla sålunda i stort sett dubbelt så stor pension som en ogift.

Socialvårdskommittén har däremot föreslagit, att en ensamstående pensionär skall erhålla större pension än envar av äkta makar, vilka båda äro pensionsberättigade. Det torde vara en allmän erfarenhet att levnadskostnaderna för två makar merendels icke uppgå till dubbla beloppet av levnadskostnaderna för en ogift. De av kommittén verkställda undersökningarna angående folkpensionärernas levnadsförhållanden bestyrka detta. I de över kommitténs betänkande avgivna yttrandena ha icke heller rests några invändningar mot förslaget i denna del; i vissa yttranden har uttalats livlig tillfredsställelse över den ståndpunkt kommittén intagit. Jag ansluter mig också till denna.

I fråga om invalidpensionen anförde *statsrådet Möller* i propositionen bland annat:

Alltifrån folkpensioneringens införande ha de utgående pensionsbeloppens storlek varit starkt beroende av den pensionsberättigades egna inkomster. De avgifts- eller grundpensioner, som utgått oberoende av inkomstprövning, ha varit så obetydliga, att de saknat nämnvärd betydelse ur försörjningssynpunkt.

Socialvårdskommitténs förslag bibehåller denna anordning fullt ut, såvitt angår invalidpensionerna. Mot denna ståndpunkt synas mig några erinringar icke kunna göras. Frågan huruvida invalidpension överhuvud skall utgå är nämligen beroende av om den pensionssökandes arbetsförmåga är så nedsatt, att han saknar möjlighet att genom eget arbete försörja sig. Har

han avsevärda egna inkomster, minskas i hög grad presumptionen för att denna förutsättning för rätt till invalidpension föreligger. Någon erinran mot kommittéförslaget har icke heller gjorts på denna punkt, och jag avsluter mig i princip till detsamma. Vad kommittén anfört till stöd för att ett mindre belopp — 200 kronor — skall utgå såsom grundpension utan inkomstprövning kan av mig godtagas.

I anledning av propositionen nr 220 väcktes bl. a. motionen II: 486 av herr Senander m. fl. I denna motion hemställdes, att behovsprövningen beträffande invalidpensioneringen avskaffades och att invaliderna jämställdes med ålderspensionärerna.

Första särskilda utskottet, som behandlade propositionen nr 220 och de i anledning av densamma väckta motionerna, framhöll i sitt av riksdagen godkända utlåtande, nr 1, att utskottet kunde i det väsentliga ansluta sig till vad departementschefen anfört angående frågan om pensionsbeloppen. Vidare framhöll utskottet, att bifall till det i motionen II: 486 framställda yrkandet att invalidpensionerna, utom bostadstilläggen, skulle utgå utan inkomstprövning komme att medföra en mycket betydande kostnadsökning. Utskottet yttrade vidare:

Socialvårdskommittén har såsom skäl för inkomstprövningens bibehållande beträffande huvudparten av invalidpensionen och sjukbidraget anfört, att arbetsinkomstens storlek vore avgörande för huruvida invaliditet föreläge eller ej samt att, om pensionens storlek ej vore beroende av den egna inkomsten, hela pensionen måste indragas på en gång då invaliden börjat återvinna sin arbetsförmåga, ett förhållande som kunde verka direkt konserverande å invaliditeten. Utskottet anser dessa skäl vara av sådan styrka att ett slopande av inkomstprövningen för invaliderna ej kan tillstyrkas.

Vid 1947 års riksdag hemställdes i en av herr Senander m. fl. väckt motion, II: 170, att riksdagen måtte besluta vidtaga sådan ändring i den av föregående års riksdag beslutade nya folkpensionslagen, att invalidpensionärerna jämställdes med ålderspensionärerna och följaktligen befriades från inkomstprövning.

Andra lagutskottet, som behandlade motionen, framhöll i sitt över densamma avgivna utlåtande, nr 4, att det i fråga om inkomstprövningen funnes skäl göra skillnad mellan ålderspension och invalidpension. Utskottet fortsatte:

Vid 1946 års riksdag framhöll första särskilda utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande, att dessa skäl vore av sådan styrka, att ett slopande av inkomstprövningen för invaliderna icke kunde tillstyrkas. Sedan riksdagen år 1946 behandlade ifrågavarande spörsmål, har detta icke undergått någon förändring. Enligt utskottets mening saknas därför anledning att nu göra någon ändring i lagen om folkpensionering beträffande inkomstprövningen för invaliderna.

Utskottet hemställde därför, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Pensionsstyrelsen har i sitt över förevarande motion avgivna yttrande anfört följande:

Vid bedömandet av det spörsmål som upptagits i motionen torde man böra hålla i minnet att i de fall då det i motionen angivna förhållandet kan uppkomma är fråga om personer med en i regel icke obetydlig egen inkomst och vilka genom den nya folkpensioneringen, trots den påtalade utformningen av 4 § folkpensioneringslagen, kommit i ett högst väsentligt bättre läge än förut. De inkomster som utesluta från tilläggs pension, äro i nu förevarande fall inom resp. bostadskostnadsgrupper för makarna tillsammans 3 000, 3 400, 3 800, 4 200 och 4 600 kronor. Då härtill kommer folkpensionen, åtnjuta de makar, varom nu är fråga, inkomster uppgående lägst till 4 000, 4 400, 4 800, 5 200 och 5 600 kronor inom respektive bostadskostnadsgrupper. För närvarande utgår enbart allmän ålderspension till den ene och enbart grundpension till den andre av två makar i omkring 750 fall.

Vid konstruktionen av en socialförsäkring sådan som folkpensioneringen måste givetvis eftersträvas en betydande enkelhet samtidigt som det bör tillses att det materiella innehållet i lagstiftningen i möjlig mån anpassas efter förhållandena. I många fall blir en avvägning mellan dessa synpunkter nödvändig.

Skulle vad i motionen anförts anses böra föranleda en lagändring, torde denna böra vara av den innebörden att i 4 § 1 mom. folkpensioneringslagen stadgas att allmän ålderspension utgår med 800 kronor i de fall maken åtnjuter antingen allmän ålderspension eller tilläggs pension eller hustrutillägg samt i övriga fall med 1 000 kronor. Härigenom kommer en enbart utgående grundpension icke att påverka makens pension. Vidare måste i sådant fall införas en föreskrift att tilläggs pension (jämte bostadstillägg) får utgå endast om den överstiger 200 kronor, enär eljest skulle inträffa att, då den invalidpensionsberättigade maken åtnjöte tilläggs pension (jämte bostadstillägg) understigande 200 kronor, makarna erhöle lägre sammanlagd pension än om enbart grundpension utgått.

Den nu skisserade konstruktionen skulle tydligen medföra, att inkomstgränsen för rätt till tilläggs pension bleve lägre i de fall make åtnjuter ålderspension än i övriga fall. Detta skulle få till följd att såväl allmänheten som pensionsnämnderna finge en ytterligare serie inkomstgränser att ta hänsyn till och att de tabeller, som begagnas vid uträkningen av folkpensionernas storlek i olika fall, finge ändras. Konstruktionen torde även kunna verka komplicerande vid utformningen av indextillägg å folkpensionerna, därest sådana tillägg ej avses utgå å enbart grundpension. Skulle indextilläggen få den av de sakkunniga för indexreglerade folkpensioner föreslagna utformningen, kunde i vissa fall inträffa att folkpensionstagarna komme i sämre läge om 4 § folkpensioneringslagen ändrades på berört sätt än eljest. Slutligen kommer det, därest sådana ändringar vidtagas, att ibland inträffa att, då den invalidpensionsberättigade maken tillerkännes invalidpension som jämte eventuellt bostadstillägg endast obetydligt överstiger 200 kronor, ökningen av makarnas sammanlagda pensionsförmåner blir mycket obetydlig. Övergångsvis skulle ett mindre antal invalidpensioner, som inkludera tilläggs pension å högst 200 kronor, få nedsättas att allenast utgöras av grundpension samtidigt som makens allmänna ålderspension höjdes med 200 kronor.

Såsom framgår av den ovan lämnade upplysningen angående antalet fall, som skulle beröras av en lagändring, torde den kostnadsökning som skulle föranledas därav kunna beräknas till omkring 150 000 kronor årligen.

Enligt pensionsstyrelsens mening tala huvudsakligen psykologiska skäl för ändring av de nu gällande bestämmelserna i förevarande avseende. En

ändring skulle emellertid, såsom torde framgå av vad ovan anförts, medföra vissa icke önskvärda konsekvenser. Då därtill kommer att en ändring i betydande mån skulle komma sådana pensionstagare till godo, som icke äro i trängande behov av förbättrade pensionsförmåner, är styrelsen tveksam, huruvida de psykologiska skälen böra tillerkännas sådan styrka, att en lagändring bör ske.

Utskottet. Lagen om folkpensionering vilar på bland annat de principerna, att folkpensioneringen är en familjepensionering och att invalidpensionen utgår, fränsett visst grundbelopp, efter inkomstprövning. Att frångå dessa principer kan uppenbarligen ej ifrågakomma och synes ej heller ha av motionären ifrågasatts.

Med den utformning angivna principer givits i lagen inträffar i vissa fall att, såsom i motionen påtalats, tillerkännande av invalidpension åt en make medför, att den allmänna ålderspension, till vilken den andre maken är berättigad, minskas med samma belopp, som förstnämnda make äger uppbära i invalidpension. Tillerkännandet av invalidpension föranleder alltså i dessa fall ej någon ökning av de folkpensionsförmåner, som makarna sammanlagt äga åtnjuta; här bortses då från den förmån som det innebär, att genom tillerkännandet av invalidpension åt den ene maken denne icke vidare är skyldig erlägga pensionsavgift. I de fall det här är fråga om ha emellertid makarna tillsammans en ej alldeles obetydlig inkomst, nämligen, folkpensionsförmånerna inräknade, lägst 4 000 kronor i lägsta bostadskostnadsgruppen och 5 600 kronor i högsta. I pensionsstyrelsens yttrande över motionen har anvisats en väg, på vilken det i motionen uttalade önskemålet skulle kunna tillgodoses. En lösning på denna väg skulle emellertid, såsom av pensionsstyrelsens yttrande framgår, medföra, att för ernående av erforderlig konsekvens ytterligare bestämmelser finge upptagas, vilka skulle leda till en ej oväsentlig komplicering av tillämpningen av lagen. Denna omständighet talar enligt utskottets mening starkt emot den av pensionsstyrelsen såsom möjlig angivna ändringen. Då därtill kommer, att de pensionstagare det här gäller med hänsyn till de ej oväsentliga inkomster de ha icke kunna anses vara de, som äro i mest trängande behov av ökade förmåner, kan utskottet icke förorda en ändring beträffande det i motionen avsedda förhållandet.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 74, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 mars 1949.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Forslund, Hallagård, Sten, Uhlén, Nerman, Eskilsson* och Sunne;

från andra kammaren: herrar Hellbacken*, Jacobsson i Igelsbo*, fru Johansson i Norrköping, herr Hagård, fröken Höjer*, herrar Jansson i Hällefors, Carlsson i Bakeröd och Svensson i Göteborg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
